

Archeologienota

Fietssnelweg E40 (QW E40F)

Programma van maatregelen

Inhoud

1	Administratieve gegevens	5
2	Advies op basis van het reeds uitgevoerde archeologisch vooronderzoek	8
3	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	10
4	De onderzoeksstrategie, methode en technieken	10
5	Personeelsvereisten	11
6	Bibliografie	12

1 Administratieve gegevens

- Bureauonderzoek
 - Projectcode 2018D171
 - Betrokken actoren:
 - Rinse Willet, veldwerkleider
 - Bart Vanmonfort, projectleider (Erkend Archeoloog OE/ERK/Archeoloog/2016/100)
- Landschappelijk bodemonderzoek
 - Projectcode 2018E44
 - Betrokken actoren:
 - Rinse Willet, veldwerkleider
 - Bart Vanmonfort, projectleider en aardkundige (Erkend Archeoloog OE/ERK/Archeoloog/2016/100)
- Locatie:
 - Lambert coördinaten (Lambert 72 projectie, bounding box):
 - punt 1: x=154455,34/y=172203,52;
 - punt 2: x=155867,05/y=172857,83.
 - Kadaster (Figuur 1):
 - Gemeente Zaventem, Afd. 5 / Sint-Stevens-Woluwe sectie C nrs. 4C, 4D, 71D, 75, 77F, 106E.
- Oppervlakte terrein: ca. 2,9 ha.
- Inplanting van het plangebied op de topografische kaart: zie Figuur 2.

Overzichtskaart plangebied
Fietssnelweg E40 (2018)

Legende

plangebied

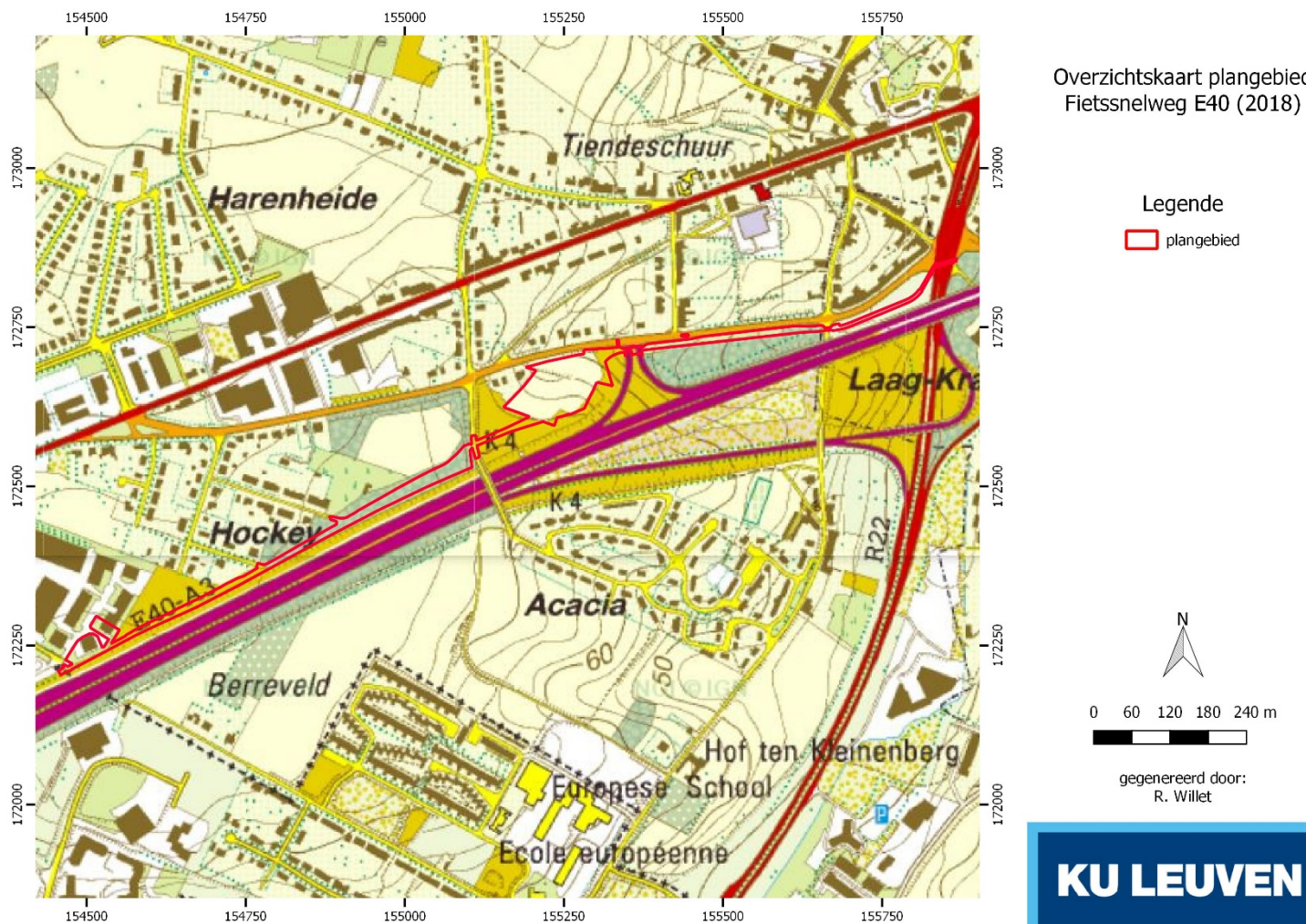
0 60 120 180 240 m

gegenereerd door:
R. Willet

KU LEUVEN

Figuur 1. Inplanting van het plangebied op de kadastrerpercelen zoals opgenomen in het GRB (© AGIV). De kadastrerpercelen die ingenomen worden zijn apart genummerd en gemarkeerd.

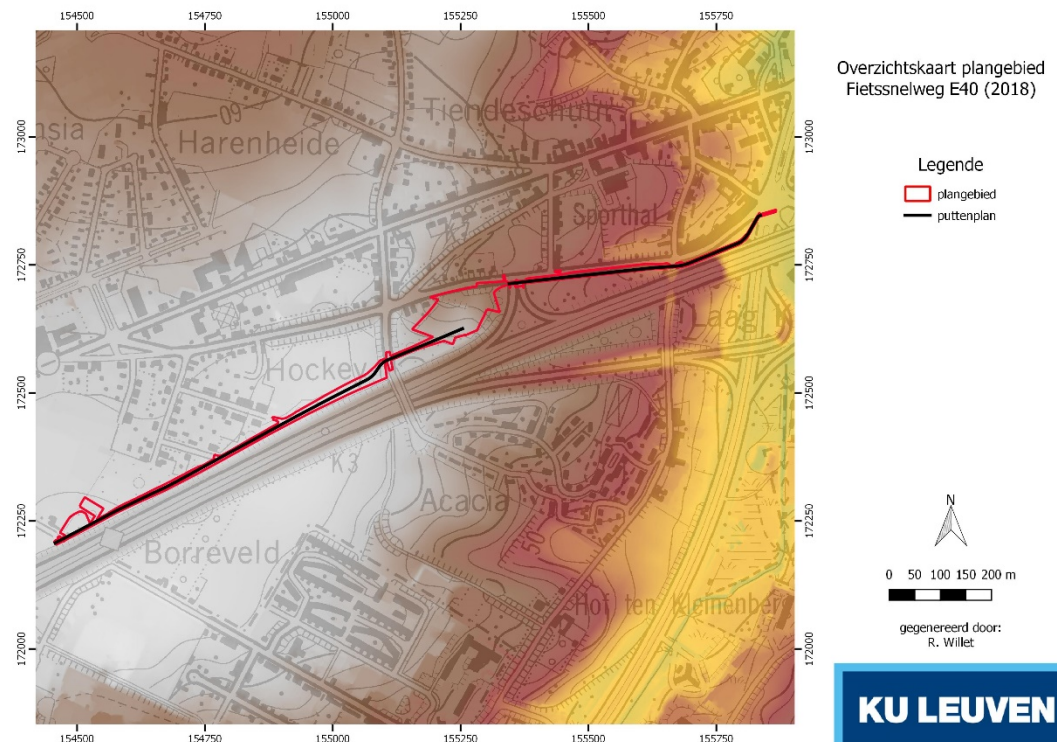
Figuur 2. Inplanting van het plangebied op de topografische kaart van België (origineel schaal 1:10.000 © NGI).

2 Advies op basis van het reeds uitgevoerde archeologisch vooronderzoek

De Werkvennootschap plant de aanleg van een fietssnelweg tussen Sint-Lambrechts-Woluwe en Kraainem ter verbetering van congestieproblematiek en de mobiliteit in Brussel en de Vlaamse rand. Deze archeologische nota heeft betrekking op het gebied van de fietssnelweg dat binnen Vlaanderen ligt, vanaf de Tollaan tot aan de R22. Het plangebied ligt voornamelijk op openbaar domein, maar omvat ook 6 percelen. Aangezien het plangebied meer dan 3000 m² omvat (totaal ca. 2,9 ha), dient een archeologienota te worden toegevoegd aan de bouwvergunning.

De bureaustudie toonde aan dat er één bekende archeologische waarneming binnen het plangebied geregistreerd staat. Landschappelijk comparatief onderzoek, de aanwezigheid van archeologische resten in de directe omgeving en de aanwijzingen vanuit historisch cartografisch onderzoek tonen aan dat de kans op aanwezigheid van archeologisch erfgoed binnen de grenzen van het plangebied reëel is.

Een landschappelijk booronderzoek werd uitgevoerd om vast te stellen in hoeverre binnen de grenzen van de verstoringsdiepte ook niveaus aanwezig zijn waar archeologische sites uit het pleistoceen aangetroffen kunnen worden. Dit booronderzoek kon vast stellen dat de geplande ingreep enkel een impact zal hebben op afzettingen die kunnen worden toegewezen aan de Formatie van Brabant en waarin geen niveaus zijn aan te duiden waar pleistocene archeologische sites verwacht kunnen worden. Bovendien kon dit landschappelijk booronderzoek vaststellen dat de kans op het aantreffen van pleistocene en latere sites met grondsporen in het oostelijke gedeelte tussen de Bareelstraat en de afrit E40 klein is omwille van de historische erosie en graafwerkzaamheden bij de aanleg van de E40 en de op- en afrit ter hoogte van de Bevrijdingslaan. In het westelijk gedeelte van dit gebied is de aanwezigheid op archeologische resten niet uit te sluiten. Op basis van cartografische bronnen kan bovendien worden bepaald dat het gebied tussen de afrit E40 en een zone even ten westen van het kruispunt Bevrijdingslaan – Tramlaan en Kleine Bergstraat 18de en 19de eeuwse steengroeves aanwezig zijn. Ook in de overige zones, specifiek vanaf de Tollaan tot aan de Bareelstraat en de zone even ten westen van het kruispunt Bevrijdingslaan – Tramlaan en Kleine Bergstraat tot aan de Woluwelaan is er potentiaal op het vinden van archeologische resten binnen het plangebied. Een verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem is nodig om uitsluitsel te bieden over de aanwezigheid van archeologische resten of sites met grondsporen.

Figuur 3 Plangebied en testsleuven ingeplant op DHMVII en een topografische kaart.

“Het doel van proefsleuven en putten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van het terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven” (cf. Code van Goede Praktijk v 2.0 (vanaf hier CGP2), p. 64). Het plangebied loopt door landschappelijk divers terrein en het stipuleren van een percentage van het plangebied dat moet worden onderzocht leidt daardoor niet tot een representatieve bemonstering. De diversiteit van het landschap binnen het plangebied, van het hoger gelegen plateau in het westen met droge leembodems tot het beekdal van de Woluwe met natte leembodems in het oosten, dicteert dat een representatieve bemonstering het beste gebeurt door een sleuf over de gehele lengte van het tracé van de fietssnelweg te openen en een archeologisch leesbaar vlak aan te leggen. Aangezien de fietssnelweg een breedte van 4 m over de gehele lengte van het plangebied heeft, wordt in dit scenario aanbevolen een sleuf aan te leggen van 2 m breed die het tracé van de fietssnelweg nauwkeurig volgt (cf. Haneca et al. 2016, p. 6; Figuur 3).

Binnen dit proefsleuvenonderzoek dient specifieke aandacht geschonken te worden aan de detectie van de Franse legerkampen die tussen de Tollaen en de Bareelstraat door het plangebied doorkruist worden. Aangezien deze kampementen een relatief korte periode van occupatie gekend hebben en vermoedelijk geen steenbouw achtergelaten heeft, dient voorzichtiger en met extra aandacht voor kleine metaalvondsten worden opgegraven.

Op basis van de bevindingen van het proefsleuvenonderzoek dient bepaald te worden in hoeverre er een deel van het terrein aan een definitieve archeologische opgraving moet worden onderworpen.

3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het eerste doel van een testsleuvenonderzoek is uitspraken te doen over de aanwezigheid van archeologische sporen of sites binnen het plangebied. Het tweede doel is het waardevol archeologisch bodemarchief dat geraakt en verstoord zal worden door de geplande ingrepen te identificeren voor verdere opgraving en documentatie. De uitbreiding van kennis en maximalisatie van potentiële kennis staat hierbij centraal.

Deze maatregelen hebben daarom tot doel ten minste aan de volgende onderzoeksvragen een antwoord te kunnen bieden:

- Zijn er sporen, structuren en/of vondsten aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen en/of vondsten?
- Maken de sporen en/of structuren deel uit van één of meerdere structuren?
- Kunnen er verschillende periodes worden herkend binnen het spoor- en vondstenensemble?
- Wat is de relatie tussen de sporen, de bodem en de geomorfologische situatie?
- Zijn er steentijd sites aanwezig in de zone van de geplande ingreep?
- Zijn er historisch/cartografisch geattesteerde structuren (bijv. wegen en bebouwing) overgebleven en zijn deze te dateren?
- Zijn er sporen overgebleven van het legerkamp van Maurits van Saksen en wat is hun bewaringstoestand?

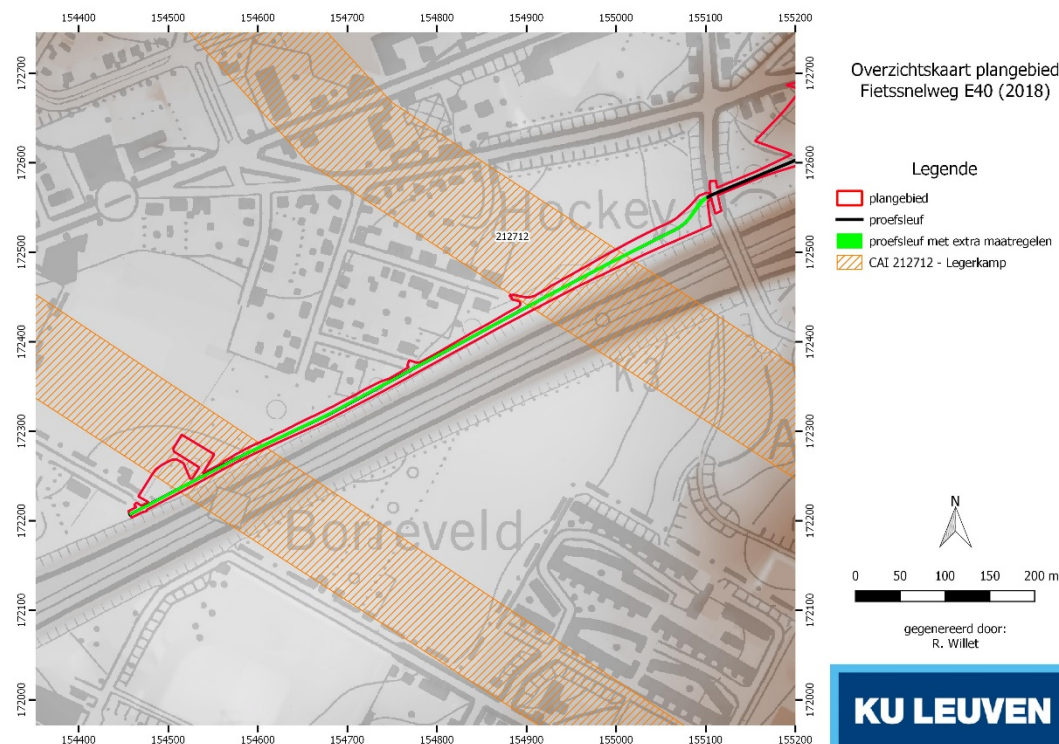
4 De onderzoeksstrategie, methode en technieken

Voor een proefsleuvenonderzoek wordt voorgesteld om één lange werkput van 2 m breed over de gehele lengte van het plangebied aan te leggen, waarbij deze het tracé van de fietssnelweg volgt. Deze put zal onderbroken worden op de plaatsen waar geen ingreep in de bodem is voorzien, nl. bij de bestaande wegen die de fietssnelweg doorkruist. Daardoor wordt de put ca. 1,4 km lang en minimaal 2 meter breed. Dit zal neerkomen op ongeveer 10 % van het totale plangebied. Echter de ingrepen van de fietssnelweg bevinden zich in een lange strook van ca. 6 meter breed en een lengte van ca. 1,6 km. Dit betekent dat de proefsleuven ca. 29 % van het gebied met geplande ingrepen zullen onderzoeken.

Het onderzoek wordt uitgevoerd zoals beschreven in hoofdstuk 8.6.3 van de CGP2. Er wordt daarnaast de nodige aandacht besteed aan het herkennen en registreren van eventuele steentijdvondsten en, indien relevant, het afbakenen van prehistorische vindplaatsen. Er zijn bij het opstellen van dit programma van maatregelen geen omstandigheden bekend die afwijkingen ten opzichte van de CGP2 rechtvaardigen. Aangezien het archeologisch vlak een zone van 2 meter over de gehele lengte van de fietssnelweg zal innemen, wordt geen puttenplan toegevoegd aan dit programma van maatregelen.

Voor de zones bij de meldingen van het Franse legerkamp dienen extra maatregelen in acht genomen te worden om de sporen en bewaringstoestand van dit kampement te onderzoeken. Daarom wordt voorgeschreven bij de zones waar CAI melding 212712 het

plangebied doorkruist, het gebied voorafgaande aan het graven van de proefsleuf met metaaldetectie te bestrijken. Vervolgens moet in deze zones de aanleg van de proefsleuf laagsgewijs gebeuren en dient metaaldetectie toegepast te worden. De vondstlocaties worden geregistreerd in vakken van 2 bij 2 m. Op deze manier wordt de kans zo groot mogelijk gemaakt om eventuele resten van het kamp op te sporen. De westelijke linie van het kamp ligt volgens de CAI melding, op ca 30 m ten oosten van de Tollaan binnen het plangebied en strekt zich ca. 110 m oostwaarts binnen het plangebied. De oostelijke linie begint exact op de Tennislaan en strekt zich ca. 125 m oostwaarts binnen het plangebied. Het is moeilijk met absolute zekerheid te zeggen of er in het historisch kaartmateriaal dat aan deze melding ten grondslag ligt geen fouten qua afstand en positie bevat. Tevens geeft de kaart de plek van de linies van de kampementen weliswaar weer, maar geeft geen verdere informatie over de opbouw in het kampement zelf. Om deze onzekerheden te ondervangen wordt daarom voorgeschreven het gehele gebied, van de Tollaan tot aan de Bareelstraat, op de hierboven aangegeven laagsgewijze manier op te graven met inzet van metaaldetectie (Figuur 4).

Figuur 4 Om de Franse legerkampen op te sporen en te inventariseren is een zone vastgesteld (in groen) waar extra maatregelen moeten worden getroffen bij het proefsleuvenonderzoek.

5 Personeelsvereisten

Het proefsleuvenonderzoek moet worden uitgevoerd door een veldwerkleider met een minimale terreinervaring van 240 werkdagen, waarvan 90 werkdagen proefsleuvenonderzoek in landelijke context op (zand-)leemgronden en een assistent-archeoloog met een minimale terreinervaring van 120 werkdagen waarvan 30 proefsleuvenonderzoek in landelijke context op zand- en zandleemgronden (cf. CGP2, p. 74).

Het machinaal aanleggen van de proefsleuven gebeurt door een machinist met aantoonbare ervaring in archeologisch grondwerk.

6 Bibliografie

Haneca, K., Debruyne, S., Vanhoutte, S., Ervynck, A., 2016. Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel.

EENHEID PREHISTORISCHE ARCHEOLOGIE
Celestijnenlaan 200E bus 2409
3001 HEVERLEE, België
tel. + 32 16 32 64 58
fax + 32 16 32 29 80
prehistorische.archeologie@ees.kuleuven.be
www.kuleuven.be

LID VAN **ASSOCIATIE
KU LEUVEN**